पृथ्वींमहतींइमांसंसाररूपांनदीमनुप्रच्युताःपतिताः गाधंतलं अविद्वांसःअजानंतः एवमयंजीवोबुद्धियोगमनुप्रच्युतस्ताम्येत् ॥४३॥ ४४॥ यथा विद्वदविदुषोरंतरमेवंविदुषांमिथोंऽतरंनास्तीत्याह नहीति तत्रहेतुः सकृदिति सकृद्विभातोह्येषब्रह्मलोकइतिश्रुतिःप्रत्ययावृत्तिकृतंतारतम्यंमोक्षेनास्तीतिदर्शयतीत्यर्थः ॥ ४५ ॥ एवंविदःफलमाह यदिति यदयंज्ञानीबहुदोषंकर्मकरोति यच्चानेनपुराज्ञानात्पूर्वकालेकृतंतच्चएकतःएकेनज्ञानेनैवदूषयतिनाशयति तद्यथापुष्करपलाशआपोनश्लिष्यंतएवमेवंविदिपापंकर्मनश्लिष्यते तद्यथैषीकातूलमग्नौप्रोतंप्रदूर्येतैवंहास्यसर्वेपाप्मानःप्रदूर्यंतइतिश्रुतिभ्यांतत्त्वविदःक्रियमाणकर्माश्लेषपूर्वकर्मदाहयोरवगमात् दृष्टमपिफलमाह यच्चाज्ञानदशायामयमप्रियमनिष्टंपरकृतंदूषयति यच्चरागादिदोषात्स्वयंकरोति तदुभयंअप्रियदूषणकरणात्मकंनकरोति द्वैतदर्शनाभावात् स्वयमदुष्टःपरदोषमपिनपश्यतीत्यर्थः ॥ ४६ ॥ इतिशांति॰मोक्ष॰नै॰भा॰पंचाशीत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः॥२८५॥ ॥७॥ विद्वल्लक्षणानिवक्तुमारभते सुदुःखादिति यान्येवविद्वल्लक्ष

ताम्येयुःप्रच्युताःपृथ्वींमोहपूर्णांनदींनराः॥ यथागाधमविद्वांसोबुद्धियोगमयंतथा॥ ४३॥ नैवताम्यंतिविद्वांसःप्लवंतःपारमंभसः॥ अध्यात्मविदुषोधीराज्ञानंतुपरमंप्लवः॥ ४४॥ नभवतिविदुषांमहद्भयंयदविदुषांसुमहद्भयंभवेत्॥ नहिगतिरधिकास्तिकस्यचित्सकृदुपदर्शयतीहतुल्यतां॥४५॥ यत्करोतिबहुदोषमेकतस्तच्चदूषयतियत्पुराकृतं॥ नाप्रियंतदुभयंकरोत्यसौयच्चदूषयतियत्करोतिच॥ ४६॥ इतिश्रीमहाभारतेशांति॰मोक्ष॰पांचभौतिकेपंचाशीत्यधिकद्विशततमोऽध्यायः॥ २८५॥ ॥७॥ युधिष्ठिरउवाच सुदुःखाच्चसुमृत्योश्चत्रसंतेप्राणिनःसदा॥ उभयंनोयथानस्यात्तन्मेब्रूहिपितामह॥ १॥ भीष्मउवाच अत्राप्युदाहरंतीममितिहासंपुरातनं॥ नारदस्यचसंवादंसमंगस्यचभारत॥ २॥ नारदउवाच उरसेवप्रणमसेबाहुभ्यांतरसीवच॥ संप्रहृष्टमनानित्यंविशोकइवलक्ष्यसे॥ ३॥ उद्वेगंनहितेकिंचित्सुसूक्ष्ममपिलक्षये॥ नित्यतृप्तइवस्वस्थोबालवच्चविचेष्टसे॥ ४॥ समंगउवाच भूतंभव्यंभविष्यंचसर्वमेतत्तुमानद॥ तेषांतत्त्वानिजानामिततोनविमनाह्यहं॥ ५॥ उपक्रमानहंवेदपुनरेवफलोदयान्॥ लोकेफलानिचित्राणिततोनविमनाह्यहं॥ ६॥ अगाधाश्चाप्रतिष्ठाश्चगतिमंतश्चनारद॥ अंधाजडाश्चजीवंतिपश्यास्मानपिजीवतः॥ ७॥

णानितानिविद्यासाधनानीत्यभिप्रेत्यउभयंनोऽस्माकंकथंकेनप्रकारेणस्यादितिप्रश्नः ॥ १ ॥ समंगंविद्वांसमुदाहृत्यतस्योत्तरमाह अत्रापीति ॥२॥ अन्येशिरसानमंतित्वंतुउरसाप्रणमसेत्यंतंविनीतोसीत्यर्थः बाहुभ्यांतरसीवभवनदीं अंत्यंतंसंकटेपिनिरपेक्षोसीत्यर्थः एतत्सुखलिंगंज्ञानतृप्तानां ॥ ३ ॥ बालवत्रागद्वेषशून्यः ॥ ४ ॥ भवतीतिभव्यंवर्तमानं भव्यगेयेतिकर्तरिकृत्यः भूतभविष्ययोस्तत्वंअविद्यमानत्वं आदावंतेचयन्नास्तिवर्तमानेपितत्तथेतिन्यायेनवर्तमानस्यापितत्वंतदेव यथोक्तंभगवता नासतोविद्यतेभावोनाभावोविद्यतेसतइति नह्यैंद्रजालिकप्रदर्शितधनदृद्धिह्रासाभ्यांविद्वान्मुह्यतीत्यर्थः॥ ५ ॥ अभ्युपेत्यापिजगत्सत्यत्वंआरंभान्फलानिफलवैचित्र्यंदुःखहेतुरेवेतिजानन्नपेतारंभादिरप्यहंनमुह्यामीत्याह उपक्रमानिति ॥ ६ ॥ नन्वनारंभेकथंजीवितव्यमित्याशंक्याह अगाधाश्चेति अगाधाःनिर्ग्रंथामूर्खाः गाधप्रतिष्ठालिप्सयोर्ग्रंथेचेतिस्मृतेः अप्रतिष्ठाःधनदारादिशून्याः गतिमंतःग्रंथधनादिमंतः जडामत्तादयः अस्मान्निरारंभान् निरारंभाअपिजीवंतीत्यर्थः ॥ ७ ॥

Digitized by Google